

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL III

Nr. 11

24

DECEMBRIE

1922

În acest număr: Problema religioasă de Octavian Goga; Orizonturile literaturii regionaliste de Moise Nicoară; Crucea bisericeii, poezie de Volbură Poiană; Post mortem... de Octavian Goga; Nani, nani... de Septimie Popa; Nimic... nimic... nimic... de Ion Balint; Europa reacționară de Vintilă Petala; Gazeta Rimată: Portrete de Giacomuzzi Bombardello Lombroso; Primirea dlui Maniu la București de I. J. R.; Insemnări: Un amic rău informat, Un milion, Vine, nu vine... a venit! Rubrica minciunilor, etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Țara Noastră

Problema religioasă

— Din discursul rostit la Congresul partidului poporului la Sibiu. —

Oricine a urmărit cu oarecare atențiune opera de guvernare și legiuire la noi în anii din urmă, și-a dat demult seama că România de după război cu stările ei interne prezintă aspecte cu totul noi, care nu-și pot găsi o asemănare cu împrejurările de ieri și pe care omul de stat trebuie să le privească în față înarmat fiind cu elemente de judecată determinate în mod direct de-o cumpănită analiză a prezentului...

Suntem ca după o mare sgudivire vulcanică.

Războiul a lăsat în urmă pe întreg continentul grămezi de ruini materiale. Atelierul vast al omenirii a fost pustiit. Energiile de muncă s'au risipit, producția s'a diminuat, valorile economice s'au deplasat, echilibrul păcii sociale s'a frânt. Jur-împrejur e o atmosferă de derută care în mod logic se repercutează și pe solul nostru. Am fi însă prea pripiți în constatăriile ce facem, dacă nu ne-am da seama că paralel cu această radicală transformare materială neamul nostru înfățișează și stări sufletești cu totul schimbate. După viforul care s'a deslănțuit, societatea românească în toate straturile ei se găsește într'o fierbere surdă neconținută, într'o stare de permanent vulcanism intelectual și moral care-i angajează toate fibrele simțirii. Dacă am sta să le punem în cumpănă nevoile materiale și cele sufletești, n'am ezita să spunem că astăzi mai grele, mai tulburătoare, mai primejdioase dacă vreți, sunt cele din urmă.

Fenomenul de altfel e explicabil. Poporul nostru a trăit veacuri de-arândul în umbră. Izolat de curentele mari de gândire universală a dus o viață patriarhală. Masele lui, fie că sufereau opresiunea de rasă a jugului străin, fie că tânjau sub ocrotirea unei concepții de guvernământ care nu era expresiunea energiilor populare, nu participau la frământarea largă a omenirii civilizate. Eram în laboratorul muncii generale mai mult o sănătoasă forță primitivă care primea rar, întârziate și diformate, preceptele de primenire ale evoluției universale.

A venit războiul mondial și ne-a așezat în mod brusc într-o nouă perspectivă de simțire. Poporul nostru a devenit dintr-o dată un punct de sprijin într'un mare angrenaj internațional. Pentru întâia oară în istoria modernă noi am sfășiat vălul de umbră care ne înconjură și-am pășit alături de națiunile mari care duceau cu un pas mai departe destinele lumii. Această colaborare ne-a lărgit orizontul, ne-a dat impulsuri noi de conștiință, și a aruncat în suflete sugestii necunoscute încă. Adăugați la toate aceste pedagogia tranșelor, cutropirea dușmanului din față, uriașa volbură rusească dela spate, epopeia biruinței de mai târziu, lărgirea hotarelor, patrimoniul sufletesc specific al alipiților, contactul zilnic cu străinii... Tot atâtea zguduiri rezezi și neobișnuit de violente. Subt presiunea lor formidabilă psihologia societății noastre a primit un aspect nou, o fereastră parcă s'a deschis în sufletul românesc după înoptări seculare, fereastră pe care a dat năvală un val tumultuos de aier proaspăt, ascuțit și iritant, i-aș zice *valul întrebărilor*....

Priviți împrejur și veți vedea că nu mai suntem cei de ieri. Cu deosebire nu, dincolo de spuma ușoară a orașelor, în pătura milioanelor dela țară. Un spirit de independență mișcă rândurile țărănești, o conștiință a propriei valori cu nelipsitele nuanțe de exagerare pe alocurea. Mulțimea rurală ni se arată ca după un botez nou de conștiință. Este o elasticitate neobișnuită în porniri, o strălucire mai vie în ochi, o undă de îndrăsneală și un criticism mai ales, care bate la toate porțile. Pretutindeni, până în cel mai depărtat cătun, s'a revărsat acest recent fluid nervos, au năvălit întrebările... Cine suntem? Câți suntem? Ce ni se dă? Cine ne dă? Care-i dreptul nostru? Sunt nenumărate săgețile care-au spart marasmul secular și care se înfig acum în sufletul mulțimii în fiecare clipă. Ca într'un colț de occident sbuciumat, masele au fost smulse din pasivitatea lor tradițională, ele primesc diverse lozince pe care le elaborează, uneori cu o largă vâltoare de patimi. Consecințele evidente ale acestei transformări pripite de psihologie populară se înregistrează mai grabnic în domeniul politiceii militante, și produc surprize. Ele nu se limitează aci, dimpotrivă bat mai adânc și pun în mișcare resorturi mult mai delicate ale mentalității țărănești. Întrebările au coborât până la credința religioasă a satelor noastre clătînând supremul factor moral al mulțimei, când prin tenebroase porniri mistice, când prin tendințe de raționalism întempestiv. Firește, așa zisa clasă conducătoare din ultima jumătate de veac la noi, aproape complet lipsită de educație religioasă, suferă de oare care daltonism în fața acestei probleme și nu are nici interesul nici pregătirea pentru a putea seziza marea schimbare care s'a produs. Realitatea este însă, că în jurul bisericuțelor noastre dela țară se dau asalturi puternice, pereții lor bătrâni par a slăbi, vechea ideologie creștinească e supusă unor revizuri pripite. O extraordinară eflorescență a sectelor cu zeci și sute de mii de adepți s'a ivit în anii din urmă pe toată întinderea țării, grație acestui vifor moral, intensificat de slăbiciunea organismului bisericesc și alimentat de tulburi agitații străine, greu de urmărit în originea lor. Țara se găsește în

ajunul unei grele *crize religioase*, oricât de anahronic s'ar părea cuvântul și în sufletul mulțimei noastre încolțesc impulsuri cu care de obicei se anunță perioadele de reformațiune....

* * *

Pentru omul de stat la noi biserica nu e numai un factor determinant al disciplinei morale, supremul temei deci al ordinii cetățenești, ci și un hotărâtor criteriu de naționalitate. Fără a mai aminti rolul bisericii de-alungul veacurilor în principatele dunărene ca singurele mianifestări de cultură românească, e de ajuns să ne gândim la biserica din Ardeal sub zidurile căreia s'a adăpostit în cursul vremii nsăși existența noastră națională.

Din nenorocire, spiritul de reformă al oamenilor politici din vechiul Regat care au creat România modernă n'a avut un program limpede în chestiunea bisericească. Poate, educația lor îndrumată de Franța veacului XIX, revoluționară și antitraditionalistă, sau poate, parali zarea sufletească a clerului ortodox, împănăt de străinism sub fanarioși și puțin susceptibil pentru mișcarea națională, au eclipsat problema bisericească în judecata conducătorilor politici de atunci. După secularizarea averilor mănăstirești, act justificat de ideea reintegrării naționale și de palpantele nevoi economice ale populației rurale, biserica deposedată a pierdut orice puțință de a se reface prin sine însăși, devenind o anexă a puterii de stat, căreia a fost subordonată. Decenii de-arândul, bătrâna instituție, despoiată de strălucirea de-odinioară a tânjit sub noua ocrotire vitregă. S'au perindat la guvern partide după partide, fără ca în mod serios să se găsească vreun om de seamă care să se atingă de marile interese bisericești. Așa zisul minister al cultelor era un simplu ghișeu de contabilitate și nimic mai mult. Politica totdeauna profan, demulteorii trivial chiar, stăpâna cărja arhierească. Clerul superior pierduse semnificarea istorică, cel inferior se sbătea în sărăcie și nepricepere, în vreme ce mănăstirile au devenit lăcașuri pentru infirmi și adăposturi de întunec. De sus până jos s'a înstăpânit ignoranța brutală, biserica și-a sacrificat cu totul caracterul spiritualist, amvonul a rămas inexistent, rostul cultural s'a anihilat, păstrându-se pe seama așezământului orfan doar atribuțiile reprezentative, prescripțiile rituale.

În astfel de împrejurări, desigur, n'am putut avea decât o perioadă de declin cu toate urmările ei. Cu deosebire învățământul religios a fost neglijat în școlile primare și secundare din acest timp, lăsată fiind în părăsire și chestiunea educației clerului. În acest chip, România modernă în măsură ce se desfăcea de sub oblăduirea patriarhală din trecut, luând contact cu formele de viață occidentală, își diminuea interesul religios. Doar pe ici pe colo vlăstari întârziți de-ai vechilor boieri în pragul morții mai practicau o credință, în vreme ce proaspăta burghezie cu preocupările ei morale de suprafață a crescut într'o desăvârșită izolare de orice doctrină religioasă, iar țărănimea a bătut mai departe cărarea veacurilor, brodând viziuni și legende pe fondul unui minunat panteism popular.... Nu este în orice caz o în-

tâmplare numai că viața publică din acest timp prezintă dureroase oscilări sufletești, și că alvia conștiinței obștești ne apare adese lipsită de profunzime...

Paralel cu stagnarea religioasă din Regat, Ardealul din acest timp trece printr'o epocă de regenerare bisericească. După un veac și mai bine de cumplită părăginire, în care a fost aruncată de politica Habsburgilor, biserica ortodoxă e chemată la viață de superioară înțelegere a mitropolitului Șaguna. Marele arhieru și om de stat și-a dat seama că întreg patrimoniul nostru național trebuie adăpostit aci în această cetățuie. Folosindu-se deci de favoarea vremelnică a împrejurărilor, Șaguna a dat *Statutul organic*, constituția bisericei din Ardeal, creând pentru un popor rob politicește un organism autonom, scos din sfera de influență a organelor de guvernare. Cadrul vieții bisericești s'a lărgit astfel în mod voit, cuprinzând pe lângă întreagă așezarea școlară și punctele de rezim ale întăririi noastre economice în Ardeal, trecându-se deci bisericei însăș cheia rezistenței de rasă. In aceste împrejurări speciale instituția a primit o justificare particulară, și viața publică a resimțit înrăurița ei.

Bucovina, sub dominațiunea austriacă favorabilă prestigiului clerical n'a stânjenit o reală întărire a bisericei ortodoxe, în vreme ce peste Prut, desfăcută de naționalitate și anticulturală, a păstrat totuș o situație materială privilegiată.

Statul român deci, întrând în moștenirea drepturilor sale, întrunește în sânul bisericei ortodoxe patru organizații deosebite, având fiecare un alt trecut, o altă semnificare socială, alt rost material și în temeiul legilor de ieri un alt raport cu constituția țării. Ce e mai firesc, decât ca în opera dificilă și îndelungată de nivelare și unificare a aparatului de stat, pasul cel dintâi să fie făcut pentru apropierea sufletelor?...

* * *

Partidul poporului, apreciind aceste probleme prin guvernul d-lui general Averescu a creat ministerul special al Cultelor având în vedere unificarea bisericei ortodoxe precum și ramificarea tuturor relațiilor de drept ale celorlalte confesiuni cu statul român.

In calitate de primul titular al departamentului Cultelor, după aranjarea situației materiale a clerului tuturor confesiunilor, având ca bază o formulă unitară de retribuțiune și după reintegrarea tuturor bisericelor în legalitate prin prestarea jurământului de credință de către arhieriei de rit străin, am purces dela început la înfăptuirea proiectului de lege pentru unificarea bisericei ortodoxe.

Mi-am dat seama că este necesară, cu o oră mai curând o organizație bisericească unitară, rămânând apoi ca la timpul oportun principiile fundamentale să fie trecute în constituția țării. Pentru a avea înaintea mea o oglindă vie a tuturor necesităților din provinciile unite și pentru a nu aduce nicio jicnire într'o materie care impune tact și discreție omului politic, sub conducerea sfântului Sinod, recunoscut în temeiul canoanelor ca suprem for al vieții bisericești, am

întrunit cu consultarea tuturor organelor în drept o adunare constituantă. Am elaborat astfel proiectul de lege, care a fost terminat și adoptat în întregimea lui de sfântul Sinod după o îndelungată și migăloasă cercetare de un an și jumătate.

Acest proiect, care are în vedere armonizarea tuturor intereselor bisericești trebuia să fie o operă de chibzuit eclecticism, unind din cele patru sisteme de orânduire ecleziastică elementele utile. Cu toate aceste în concepția fundamentală am adoptat statutul șagunian, ca cel mai potrivit pentru organizarea modernă a vieții bisericești. Ideile călăuzitoare deci ale partidului nostru au fost și rămân: *autonomia bisericească rezervând pe seama organelor de stat numai dreptul de suprem control; sinodalitatea prin reprezentanți aleși pe baza votului universal; introducerea elementului laic de două treimi în toate corporațiile legislative și administrative ale bisericei; alegerea arhierilor de către adunările eparhiale sau congresul general bisericesc fără niciun amestec al organelor de stat și crearea unei case a bisericei sub ocrotirea ministerului de Culte pentru unificarea și administrarea averilor bisericești.*

În acest spirit, întemeind un organism unitar pentru trebuințele sufletești ale neamului, înlăturând cu desăvârșire presiunea fluctuațiilor politice, așezând la temelie o concepție democratică, sistemul electiv cu participarea maselor, și în acelaș timp introducând pe mirenii la administrația bisericească, o nouă pulsație de energie s'ar revărsa în toate închieturile unui așezământ milenar, actualizându-i preceptele veșnice, înfrățindu-le cu realitatea și având astfel chezașia unui factor al consolidării noastre de stat.

Partidul poporului menține acest proiect de lege și urmărește cu regret inacțiunea și nepriceperea care s'au reinstăpănit la ministerul de Culte, complet lipsit astăzi de o îndrumare programatică.

* * *

Paralel cu opera de unificare a bisericei ortodoxe, trebuiesc fixate și raporturile de drept ale celorlalte culte cu statul.

Dintre toate aceste în primul rând ne interesează biserica greco-catolică, cu credincioșii ei români, care în afară de influențele catolicismului internațional, păstrând tradițiile celor două sute de ani prin care s'a atașat la lupta de desrobire a neamului, trebuie să aibă puțința unei dezvoltări normale, având ea a conduce și îndruma destinele catolicismului integral în țara noastră.

De asemenea biserica catolică, care prezintă implicit și-o problemă de naționalitate, cu foarte multe dispoziții de a se refugia sub ocrotirea altarului, nu mai poate dăinui în starea actuală de nelămurire și incertitudine. Trebuie redus numărul eparhiilor rămase pe teritoriul nostru fără credincioși, trebuie precizat rolul organelor de stat la numirea ierarhilor și la administrarea fondurilor și averilor bisericești. Aceste și alte probleme cari privesc normalizarea raporturilor de drept între stat și cele două confesiuni, — nu pot fi fixate decât printr'un concordat cu sfântul Scaun. Acest contract bilateral,

care lămurește deopotrivă drepturile bisericeii și prerogativele statului nu mai poate fi amânat fără a crea situațiuni dificile astăzi, când un reprezentant diplomatic al Vaticanului se găsește la București, a cărui sferă de activitate e imprecisă în lipsa unor norme stabilite.

Partidul nostru, prin ministrul de Culte a pregătit proiectul de concordat, a negociat cu sfântul Scaun, păzind întru toate interesele noastre de stat și ferind de orice atingere interesele legitime ale bisericeii ortodoxe. Cerem deci ca această operă sfârșită de noi să fie investită cu puterea legală.

De asemeni statutul special al fiecărei confesiuni care are la bază autonomia bisericească, — (reformații, protestanții, unitarii, etc.) trebuie trecut prin corpurile legiuitoare, pentru a lua cunoștință de el și pentru a da un temei de legalitate definitivă organelor de guvernare.

* * *

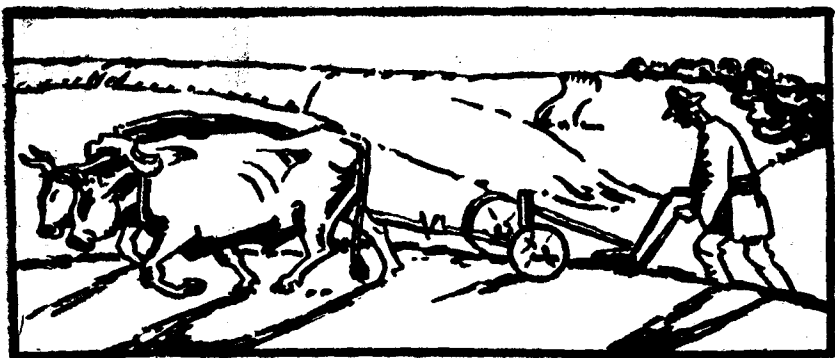
Numai punând astfel ordine în cele sufletești, dând posibilitatea tuturor confesiunilor să colaboreze la canalizarea marilor sguidiri morale de astăzi sub o ocrotire tradițională, reînviind strălucirea crucii, noi vom putea stăvili valul întrebărilor și vom feri societatea noastră de o penibilă destrămare...

Cu deosebire reîntărirea bisericeii ortodoxe se confundă cu cele mai capitale probleme ale vieții noastre de stat, astăzi, când România, după dislocarea imperiului rusesc, devenind cel mai puternic stat ortodox, trebuie să aibă un rol de conducere și protecțiune a ortodoxiei până în depărtatul orient, cu o puternică repercusiune a prestigiului nostru politic și cu o lărgire simțitoare pentru raza de acțiune a culturii românești.

În acest chip, politica țării pusă de acord cu adevărurile eterne, izbutește a rezolvi în mod fericit o serie de necesități vremelnice, pregătind temeuri solide pentru un echilibru permanent...

OCTAVIAN GOGA

Orizonturile literaturii regionaliste

Literatura românească, în întregimea ei, trece în clipa de față printr'o epocă de ezitare generală. Zguduirea puternică a războiului a aruncat afară din făgașul său destul de îngust, slabul val de preocupări intelectuale, care pulsa pe ici pe colo în pragul anului 1916 presimțind parcă de pe atunci zodia sufletească schimbată sub care avea să-și caute în scurtă vreme viitoarele sale îndrumări. Văltoarea roșie s'a potolit, brațele noastre brăzdate de răni au smuls cu greu laurii biruinții, și gândul românesc, lărgindu-și cadrul, caută acum drumul cel adevărat al năzuințelor lui culturale. E o fatală orbecare spre lumina orbitoare a culmilor, în băjbăiala căreia — pentruce să ne amăgim singuri? — nu vedem încă desemnându-se nici profilul proeminent al acelei covârșitoare personalități, a cărui înrăurire să taie cale netedă forțelor cretoare încătușate de dezorientare, și nici pleiada de slujitori ai unui ideal nou, care să deschidă o epocă de înflorire pe seama scrisului românesc. Revistele literare cari apar la București, la Iași sau la Craiova aduc din când în când câteun nume nou, încărcat de făgăduieli, în câteun colț de pagină se strecoară o strofă din care desprinzi o imagine stropită de o culoare proaspătă, prin geamul ademenitor al unei vitrine ochiul ți se oprește pe coperta unui volum de romane, de curând apărut, — dar de pretutindeni te împresoară numai îndoieli, nesiguranțe și întrebări nedeslegate. Ai zice că fiecare conștiință stă în fața unei răscruci, nehotărâtă încotro s'o pornească...

Nicăieri n'a pătruns însă o mai completă amorțeală literară decât în Ardealul nostru de astăzi, atât de înfierbântat de altminteri în frământările lui politice. Aci lipsesc până și orbecările, nu se bagă de seamă nici chiar străduința unui spirit al formei, — o mare moartă, ucigătoare, cu unde otrăvite și leneșe de materialism, de-asupra cărora păsările albe ale inspirației nu se pot avânta fără primejdia unei prăvăliri. Ardealul pare cuprins deodată de un îngrijitor marasm sufletesc, pe toată întinderea lui nu izbucnește de nicăieri flacăra purificatoare a

unei puternice mișcări de cultură, nici o revistă literară nu apare în vreunul din înstreinatele lui orașe, iar curentele din afară pătrund greu prin înaltele ziduri chinezești ale indiferenței.

Puținii scriitori ardeleni de astăzi se închid și ei, de cele mai multe ori, în mica lor căsuță provincială, hotărnicii de orizonturile înguste ale unui separatism literar, care încearcă să-și facă loc înlăturând din drumul său criteriile de judecată ale criticei obiective, pentru a proclama și pe tărâmul acesta, principiul salvator al valorilor locale. Condițiile geografice nu adaugă nici un scad nimic în prețuirea unei opere de artă. Iată însă, că întocmai ca în politică, a apărut și în literatură „fruntașul” nostru, — novelist sau romancier, — al cărui unic și mare merit i se trage din împrejurarea că s'a născut la Caransebeș, și care transportat pe malurile Dâmboviței cu toată proza sa informă, devine un „cunoscut și distins scriitor”, în calitatea de „ardelean”, pe care, desigur, nu i-o poate contesta nimeni . . .

Era o vreme când literaturii noastre din Ardeal nu i se cerea altceva, decât să vorbească românește. Scrisul cărturarilor de-atunci făcea slujbă de paznic al conștiinței naționale. Versurile mediocre ale lui Andrei Mureșeanu erau recitate cu emoție, și Titu Maiorescu le ironiza în zadar. În ele svâcnea întreg elanul de viață a unui popor zbuciumat, care n'avea răgazul de a cultiva, în liniște și în deplină libertate de dezvoltare, marile idealuri de cugetare și de simțire ale umanității. Sărăcuță și naivă apărea *Familia* lui Iosif Vulcan, dar cuprinsul ei nu era judecat nicăeri prin prisma unui sever criticism, ci el era văzut la lumina serviciilor pe cari le aducea cuvântului românesc, așa, cu toată stângăcia înduioșătoare a intențiilor literare nedesăvârșite. Cam aceeaș primire s'ar face și acum, fără îndoială, oricărei modeste cărți, tipărite în românește, care ar sosi de pildă dela Coritza, și oricât de puțin talentat ar fi autorul ei macedo-român, Academia română s'ar grăbi să-l primească printre membri ei corespondenți, și mai târziu, cine știe, poate chiar printre cei activi . . .

Nu mai este însă aceasta situația de astăzi a Ardealului. Iată pentruce, căzându-ne în mână câteva numere de revistă, în cari am văzut înfățișându-se și câțiva scriitori ardeleni, ne-au fost răscolite unele reflexiuni pe cari le vom înșira mai departe, în josul acestor pagini. Ne-ăm oprit în special la lectura atentă a două novele publicate, una în *Gândirea* dela București, alta în *Cele trei Crișuri* dela Oradea-Mare, și iscalite amândouă de un scriitor despre care se zice că ar avea talent, — pentrucă a stat mai multă vreme la Orlat, — și căruia i-se atribuie unele calități reprezentative, — pentrucă își trimite proza sa din Cluj. Acest scriitor e d. Ion Agârbiceanu.

D. Ion Agârbiceanu scrie demult și, mai ales, scrie mult. Majoritatea oamenilor, acei cari nu citesc nimic, și cari prin urmare hotărăsc totdeauna asupra reputației scriitorilor, s'au tot împiedicat mereu de frumosul său nume transilvănean, și l'au rânduit în cele din urmă printre „frunțașii” literaturii contemporane, ca . . . „cel mai bun prozator al Ardealului.” Vai! pentruce n'o fi cetind nimeni *ce* scrie și *cum* scrie acest „cel mai bun prozator al Ardealului?” Iată, cele două no-

vele peste cari am dat zilele trecute... Ce izvor bogat de constatări pentru cercetătorul care vrea să fixeze valoarea acestor fericite producții literare, cari aduc un atât de bun renume autorului lor, mulțumită întâmplărei că nimeni nu le citește... Ce stil, ce limbă și ce preocupări!

Am răsofit cea dintâi novelă, intitulată: *După aperitive*, comandată fără îndoială de vreo societate pentru propaganda antialcoolică, și refuzată apoi, pentru că scopul acesteia e să desguste lumea de băutură nu și de literatură... E vorba adică despre un oarecare domn Maximilian, — de unde l'o fi cunoscând d. Agârbiceanu? — care se întoarce într'adevăr acasă cam „afumat” și căruia, din această cauză, i se face rău. — „*Îmi vine să cred că ai venit beat*”, îi zice, la început nevasta. „*Să-ți fie rușine nasului, te afumi cu țuici!*” îi adaugă apoi, mai categoric. „*Ești beat*” și „*Te-ai îmbătat*” conchide apoi, pentru a urma din când în când astfel: „*Ticălos bătrân! Te-ai îmbătat nenorocitul, Ești beat turtă*”, și așa mai departe. Iată preocupările de ordin artistic ale dlui Agârbiceanu: polemizează cu aperitivele! Dar cel puțin, dacă ar face-o cu humor, dacă din țesătura neînsemnatei anecdote s'ar desprinde o caracterizare, dacă ar întrebuița o metodă de descripție caricaturală... Nimic! D. Agârbiceanu se răfuieste așa, otova, cu micile slăbiciuni alcoolice ale eroului său: „*dă-i cu măslina, dă-i cu brânzeturi, dă-i cu ouă răsfierte, dă-i cu sardinii, și toate peste olaltă, claipe grămadă învelite în muștar! Și țuicile și vinul roș pe inima goală! Mâncare de creștin e aceea?*”

Firește că nu e mâncare de creștin, și d. Agârbiceanu, care e și preot, ar face foarte bine dacă ar ține credincioșilor săi o predică în contra ouălor răsfierte și a vinului roș... Dar nu, d. Agârbiceanu e „cel mai bun prozator al Ardealului,” deci face o novelă, al cărei moment culminant e acela... când i se face rău imprudentului consumator de sardinii și de țuică fiartă. Și, pentru că am admirat subiectele cari preocupă pe d. Agârbiceanu, să-i admirăm și stilul. E la înălțimea preocupărilor „fruntașului” scriitor: — „*In loc de orice răspuns, zice d. Agârbiceanu, bărbatul gemu, își lăsă pe speteaza scaunului grumazii groși, pleopele-i căzură grele, și printre buzele groase, vineții, pătrunse un păsăit prelung cași cum s'ar desumfla o bășică uriașe. Femeea ascultă, cercetător: nu știa de unde vine sunetul...*”

Era și greu... De unde să știe biata femeie că păsăitul acesta pornește tocmai din talentul de prozator al dlui Agârbiceanu? (care ne mai dă dealtfel și alte amănunte, destăinuindu-ne că amatorul de aperitive are deobicei obrajii *dăbâlași*, nu poate să-și *despătore* buzele, și din când în când, îi trage câteun *sughit*...)

Și la urmă, cine credeți că e de vină pentru această nenorocire? Țuicile, bodega, inspirația dlui Agârbiceanu? Nici de cum! De vină e... România Mare. Poate nu credeți? Să mai facem deci încă o citație: „*Uite, ești beat turtă, văd după cum te razimi să nu cazii, zice consoarta victimei dlui Agârbiceanu. De aceea n'ai putut mânca nimic la masă. Acum, la culcare! Doamne Dumnezeule! România asta mare! Și bătrânii se scrintesc.*”

Cum rămâne însă cu literații regionaliști? întrebăm noi. Să mistuim, în numele solidarității ardelenesti această proză trivială, în care se sbate o vulgaritate informă, greoaie și brutală sau această limbă scâlciată și gloduroasă, de unde nu se desprinde nici un scrupul artistic, nici o veleitate literară? Să acceptăm aceste preocupări mărginite, acest stil de jandarm rural cu două clase primare? Ce ne poate obliga la aceasta? Regionalismul literar? Prestigiul geografic al Agârbiciului? Patriotismul local?

Novela *După aperitive* nu este însă, cum s'ar putea crede, un singuratic „lapsus“ literar. Toată opera dlui Agârbiceanu exală acelaș parfum de ogradă îngustă, închisă în aceleaș orizonturi reduse și ne servește aceeaș limbă sgronțuroasă, care nu e nici populară și nici cultă, care e pur și simplu anti-literară. Iată cealaltă novelă: *Omul de piatră*, publicată în revista *Gândirea*, în care d. Agârbiceanu se relevă și subț infățișarea de scriitor... moralist, — cum am auzit spunându-se pe alocuri, — povestindu-ne cazul, într'adevăr foarte rar al unei doamne care își înșeală bărbatul. În alte mâini de fin analist, și de ales observator, această întâmplare banală ar fi atins poate limite literare. În mâinile nepricepute ale dlui Agârbiceanu, psihologia feminină apare respingătoare și de o brutalitate stranie. „Crezi, că l'am dorit pe ofițer? întrebă eroina dlui Agârbiceanu *Dar l'am scuipat, în vreme ce el mă înăbușa cu îmbrățișeri, ca un animal. L-am scuipat și l'am blestemat...*“ Apoi, ca să-și motiveze adulterul, doamna cu pricina adaugă: — „*Uite, când îl scuiпам pe ofițer și mă înăbușam de scârbă, mă gândiam: trec peste asta, iar acasă când îi voi spune, el (bărbatul) mă va sugrumă încet. Gândul acesta îmi dădea putere să îndur grozăvia...*“

Dar bine, noi de unde să ne luăm răbdarea de a ceti până la capăt această istorisire lipsită de orice delicatețe, cu femei cari când se sperie scot un „țipăt micuț“, a căror față de emoție se „schimonosește“, și cari își înșeală bărbatul, chiar când acesta e cum am zice „bun, blând, muncitor, curat (?) fără viții.“ D. Agârbiceanu zugrăvește stările sufletești cele mai intime cum ar descrie modul de prăsire al porcilor domestici, mânuieste vorbele cu îndemânarea cu care un elefant ar dansa menuetul și prezintă în fața noastră o lume despre care, am vrea grozav să știm, unde a întâlnit-o cucernicul fost preot dela Orlat...

* * *

Avem de-aface, fără îndoială, cu o primitivitate, care amintește oarecum figurile tăiate stângaci în lemn, de pe sculpturile vechi, expuse în cine știe ce muzeu provincial, dar o primitivitate de concepție lipsită de savoarea specială a vremii, și din care nu transpiră nici o urmă intelectuală, nici o îngrijorare artistică. E numai o sărăcie exasperantă de idei, un categoric dispreț pentru formă, — e regionalismul literar despre care vorbeam la începutul acestor rânduri. Căci d. Agârbiceanu e „cel mai bun prozator al Ardealului“ și criticele îndreptate împotriva ororilor dsale literare sunt însușite de orgoliul provincial al unor regionaliști, cari le revendică pentru ei, ca pe un titlu de glorie.

Vorba lui Caragiale : — „Avem și noi prozatorii noștrii.“ Nu vă atin-geți de ei !

Noi credem însă altceva. Credem că Ardealul desrobot, chemat la o desfășurare nestânjenită a energiilor sale creatoare și așezat pe picior, de egalitate cu celelalte provincii românești, are și el acelaș patrimoniu de gândire care e al tuturor Românilor, și în care urmează să se topească laolaltă toate contribuțiile sufletești, ori din ce parte a Românismlului ar veni ele. Ne-am ridicat împotriva regionalismului politic, ale cărui tendințe de izolare au încercat să sugrume libera circulație a forțelor noastre naționale ; cum să nu ne displacă deci, cu atât mai mult, acest regionalism intelectual, de o îngustime deplora- bilă, care se pune și el la adăpostul granițelor sfărâmate pentru a înfățișa banalitatea, mediocritatea și vulgaritatea, sub eticheta obiș- nuită numai în industrie : *Made in Transsylvania*. Vechia apăsare a stăpânitorilor de ieri nu mai împiedică creșterea în voie a spiritului și exprimarea aleasă a simțirei românești ; forma literară pe care o îmbracă acest spirit și această simțire se cade deci să fie văzută pr'n unghiul de exigențe artistice cari se aplică oricărei producții de acest soi. Indulgența tacită a minciunei convenționale oprește în loc avântul spre desăvârșire a literaturii, oriunde s'ar manifesta ea. Nu ne tre- buiesc, deci, scriitori cari să trăiască în funcțiune de bârlogul unei anumite frânturi de teritoriu, pentrucă niciodată un Frederic Mistral n'a fost glorificat numai pentrucă a scris pe *Mireio* în limba proven- sală, ci pentrucă a fost un poet adevărat. La o parte cu primejdioasa cons- pirație în jurul talentelor inexistente. Deschideți zăgazurile dintre provin- cii, să curgă nestânjenite apele primăverii noastre, — și să curețe cu vol- bura lor tot cecece este pleavă ușoară și vreascuri netrebuincioase.

MOISE NICOARĂ

Crucea bisericeii.

*Așa te văd : în vârj de turn sfințită
Mai albă ca zăpada și lumina ;
Iar toamna, când e palidă grădina
De plânge frunza toată irosită,
Tu parcă ești o flacără ușoară —
Un înger coborât din largul slavei
Ușor oprit la marginea dumbravei
S'asculte pasul toamnei cum coboară...*

VOLBURĂ POIANĂ

Post mortem...

Cetitorul de gazete la noi trebuie să fie, — cum s'a mai spus, — înarmat cu un mare capital de indulgență. Multele ineptii și ma ales marea cantitate de minciuni care se multiplică zilnic în sute de mii de exemplare ar isbuti în adevăr să te exaspereze, dacă locul revoltei nu l-ar lua ironia iertătoare cu gesturile potolite ale omului care s'a împăcat demult cu prostia deaproapelui. În acest chip toate exhibițiile tiparului primite cu-o specială îngăduință îți trec pe dinainte sgura lor cotidiană, trezind o rezonanță la fel cu flecăria bărbierilor, având scuza și una și alta, că până la un punct amândouă sunt profesionale.

Urmărind cu aceste nobile sentimente puzderia de grosolănii din coloanele bieteii noastre prese, nu mă părăsește decât foarte rar blândeța evanghelică ce mi-am impus față cu toate ziarele afiliate așa zisului partid național... E de altfel destul de firesc acest lucru, fiindcă de obicei după ce-ai întors spatele cuiva nu mai e interesant ce se bolborosește pe urma ta. De-aceia numai din când în când, cu prilejul unei stupidități prea mari sau înjurături prea trăznite, mă cred dator să arunc detractorilor mei câte-o rectificare răzleață, ca să feresc de-o complectă desorientare pe bunii noștri oameni din provincie ce-au păstrat încă resturi anahronice din prestigiul slovei tipărite...

Un număr recent din *Patria* dela Cluj mă silește din nou să iau această atitudine de apărare. Gazeta d-lui Iuliu Mania, cufundată într'o tăcere înăcrită, de câte ori ar trebui să justifice greșelile patronilor ei, puțin împrieteniți cu tainele scrisului românesc, din două în două săptămâni lansează în scurte cuvinte câte-o calomnie sau trivialitate la adresa mea...

O dăm pe cea mai proaspătă.

Intr'un articol cu titlul: *Politicianismul la înmormântarea lui Vasile Lucaci*, autorul anonim care nu mai poate de „doliu“ pentru răposatul, într'un stil strâmb și cu-o răutate neagră se repede la cei care au asistat la înmormântare, înviauindu-i că n'au săvârșit acest act de pietate decât pentru a se „ilustra“ pe ei... După-ce nu vede în „averescanii“ veniți la trista ceremonie, decât niște „hiene profanatoare de morminte“, distinsul bărbat scrie următoarele: *Pentru d. O. Goga, Vasile Lucaci a însemnat ceva în viața neamului nostru, pentru că a fost membru în partidul poporului. Nu poate exista o mai grosolană profanare a memoriei unui mort decât aceia de-a-l desprinde din cadrul luptelor naționale și a-l înregimenta în actele meschine etc.*... Și tot așa îi dă înainte cu „politicianismul de partid“ de care m'aș fi făcut vinovat la îngropăciune eu „hiena profanatoare“, care m'am „înghesuit cu discursul“...

Rog pe cetitori să recitească cuvintele rostite de mine cu această ocazie, să le asemene dacă vor și cu magistralul panegiric al d-lui Cicio-Pop, delegat al partidului național, a cărui proză s'a publicat în *Patria* și să judece, întrucât mă pot atinge aceste chelălăieli inoportune.

Delicatul meu adversar nu se mulțumește însă numai cu atât: El continuă: — *„Când a zăcut bătrânul luptător, d. Goga, deși stă*

mai aproape ca oricine de Satu-Mare, n'a simțit nevoia să viziteze o singură dată pe Vasile Lucaci"... Iar mai departe: „Această mângâiere și alinare numai d. Vaida i-a făcut-o astăvară, când, împreună cu mai mulți tineri din partidul național, (!) a vizitat pe Vasile Lucaci“...

Cu alte cuvinte, pentru a plasa vizita d-lui Vaida, *Patria* falsifică din nou. Adevărul e, că în societatea colegului Petru Groza am fost anume la Satu-Mare să văd pe părintele Lucaci bolnav în cursul verii și mă declar gata să relatez oricând din ultima noastră convorbire aprecierile lapidare ale acestui mare român la adresa conducătorilor dela Cluj...

Scriitorul articolului nu se oprește nici aici, cu multă simțire mai insinuiază și următoarele: — „Aducându-ne aminte de mizeria în care zăcea Lucaci, cu o legitimă revoltă ne întrebăm; de ce, d-le Goga, nu i-ași sărit în ajutor ca să-i ușurați suferința?“

De sigur, dacă aș avea delicateța foștilor mei amici aș putea da o desmințire cu care să arăt purtarea mea, pe urma căreia mă găsesc cu conștiința împăcată, dar mă reține bunul simț, care după cât văd și-a dat și el demult demisia de membru al partidului național...

Patria termină cu-o apostrofă de sus de tot: — „Deci politicianismul în loc să se bucure, să se fi rușinat la groapa lui Lucaci“.

N'aș mai releva inteligenta observație a unui condei zăpăcit, dacă în atmosfera de jale a funerariilor regretatului luptător nu m'ar fi isbit o notă stridentă, caracteristică pentru moravurile de astăzi și pe care o trec aici venind vorba de... „bucurie“... În drum spre Șișești mi s'a prezentat conducătorul delegației studenților universitari din Cluj, care mi s'a plâns că în ajunul îngropării părintelui Lucaci în Satu-Mare, în sala restaurantului *Dacia*, o ceată de români pe urma unei agape stropite cu mult vin, se dedă la un strașnic chef „împreunat cu dans“, (cum ar zice regionalștii noștri) și că dânsul cu colegii săi au fost nevoiți să protesteze în mod public împotriva acestei impietăți, părăsind localul..

— Cine-a aranjat acest banchet vesel? — am întrebat pe revoltatul doctor din Cluj.

— Partizanii d-lui Cicio-Pop, — a fost răspunsul tânărului amic... Cum vedeți... „bucuria“...

* * *

Am stăruit poate prea mult asupra tristelor certificate de bună credință, dar mi s'a părut prea temerară îndrăzneala acestor domni, la două săptămâni după moartea unui om care n'a avut decât ceamai aspră osândă pentru dânsii, să-l revendice pe seama lor și să arunce cu noroi în prietenii lui...

Cu astfel de procedee, sunt absolut sigur că *Patria* va apare în chenar negru la moartea mea și că patronii ei îmi vor ține discurs cu sintaxa lor adorabilă la groapă, strigând că subsemnatul a fost cel mai devotat aderent din comitetul de-o sută...

— Foarte mulțumesc, dar nu revendic această onoare...

OCTAVIAN GOGA

Nani, nani.....

I.

A fost pe vremea, când leagănul își făcuse întrarea triumfală în casa noastră. Atunci s'a ivit Solomica, copila bunului meu vecin. A răsărit așa ca o arătare, nici nu știu, mi-a dat bună-ziua ori nu, când a venit? Lângă ușă, cu mâinile încrucișate pe piept, ca omul care așteaptă ceva, privea sfioasă leagănul.

Cum fetița ce ne-o dăruise Dumnezeu atunci era cam așa ca mama focului, n'a avut să aștepte mult. Țipătul ce se auzi în curând o făcu să tresară și să alerge la leagăn.

De-acum Salomica deveni oaspe aproape zilnic al casei noastre, un oaspe binecuvântat, trimis par'că anume din cer. Numai ea se pricepea să ne adoarmă și să ne mulcomească fetița. O iubea cu patimă, o iubire în care își topia tot sufletul și care o făcea să inventeze tot felul de jucării, numai s'o vadă că se bucură și râde. Râsul acela dulce al copilului de leagăn, farmecul căruia nu-l poate reda nici condeiful scriitorului, nici penelul pictorului, pe Salomica o transforma cu totul. Invăluia atunci pe fetiță într'o privire dulce, dulce, ochii ei mari, vineți, căpătau o strălucire deosebită, ca ochii unei sfinte...

Când fetița era chiar mai rea ca mama focului, își desfăcea coșitele, — două coșite aurii, lungi și groase, — iar fetița le prindea cu amândouă mâinile, le trăgea și râdea. Din felul cum Salomica își strângea ochii și de pe expresia feței eu pricepeam, că o doare, dar ea răbda durerea forțându-și un zâmbet și era fericită că vede pe copiliță râzând.

O adormia întotdeauna pe brațe, plimbându-o de-alungul odăii și îngânând :

Nani, nani,
Puiul mării,
Nani, nani, nani !

Dac'adormia, o așeza în leagăn, o săruta în dreptul frunții, dar abia atingându-și buzele, ca să n'o trezească, îi acoperea obrăjorii cu un vâl subțire și... înainte de-a apuca să-i spunem un cuvânt de mulțumire își pierdea urma, pentru-ca, pe când se trezia fetița, să reapară...

Iubirea asta pătimașă o nutria Salomica față de orice copil de leagăn. De se întâmpla să aducă vre-un copil la botez când era și ea de față, făcea ce făcea, smulgea copilul din brațele moașei și îl plimba de câte-va ori de-alungul casei.

— Nani, nani,
Puiul mării,
Nani, nani, nani !

Intr'o zi venise cam târzior, fetița noastră era în leagăn, — dacă-mi aduc bine aminte, pe la al cincilea plâns. A luat-o pe brațe.

— Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani!

Dar cântecul acum nu prindea, fetița plângea mai departe. Atunci, o duse în grădină și se așeză cu ea la umbra unui nuc.

— Puiul mamei, — îi zise mângâindu-i obrazii, — fie nu-ți mai place cântecul? Dar poveștile îți plac? Lasă, că-ți spune mama o poveste. Ascultă numai:

„A fot odat'a fot, că dacă n'al fi fot, nu s'al poveti, a fot odată un împălat și împălatul acela a avut o fată și fata aia a fot mândlă, mândlă, ca tine de mândlă și cu pălul de aul“...

Pe când zmeul venia să fure pe fata de împărat, fetița privea pe Salomica cu ochii mari, deschiși, părea că-i înțelege fiecare vorbă. Iar când a venit Făt-frumos s'o scape din ghiarele zmeului, adormise...

II.

Cum Dumnezeu cam blagoslovește pe popi, leagănul a rămas o podoabă statornică a casei noastre. Pe Salomica o socotiam ca aparținând familiei, ca pe-o păsărică ce vine din când la cuib, apoi se duce și apoi — iar se întoarce. Când legăna pe cel de-al șaselea, era fată mare. De se întâmpla să fie și ceialalți cinci de față, îi învăluia pe toți în privirea duioasă a frumoșilor ei ochi, părea că vrea să le zică:

— Dragii mei, pe toți v'am ținut în brațe,... v'am legănat, v'am adormit, v'am cântat:

— Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani...

Se făcuse frumoasă, dar, nu înnebunia după flăcăi.

— De-o fi să se mărite fata asta, — îmi zicea câte-odată preoteasa, — să știi că n'o face de dragul mirelui, ci numai... ca să aibă copii, să aibă cui să cânte:

— Nani, nani,
Puiul mamei...

S'a măritat în cășlegile ce-au urmat și la nunta ei eu și preoteasa am fost nuni mari. Fiind părinții ei fruntași în sat, se adunase lume multă la ospăț. Ea ședea lângă mire, smerită, cu capul plecat în pământ și roșind la toate glumele mai îndrăznețe, — cum e obiceiul la nunți — ale mesenilor. Din când în când, arunca pe furiș o privire către colțul dinspre ușa al mesei ultime. Acolo era o femeie cu copil în brațe. Trupul ei făcea atunci o mișcare ușoară și din mișcarea asta eu pricepeam, că Salomica ar vrea să treacă peste mese și peste oameni, să smulgă copilul din brațele femeii, să-l alinte și să-i cânte.

„Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani...“

— Vezi pe mireasa noastră — șopti o femeie preotesei, — cum se topește după copii? Și vezi, se întâmplă uneori, că tocmai femeile cari se topesc mai mult după copii, n'au parte...

Salomica a auzit fiecare cuvânt și — ca toate miresele, — și-a ascuns obrazii în palme. Ca să roșească ori să îngălbenească? Nu știu...

Prevederile femeii nu s'au împlinit. La anul Salomica născu un băiat, frumos, ca ea. Dar așa era de slăbuț, încât după botez am zis preotesei :

— E bun Domnul, dar pe finuțul ăsta n'o să-l vedem plecând la oaste....

Ochii Salomicăi vedeau însă altcum. Când o întrebam : ce mai face finuțul? — îmi răspundea veselă :

— Se îngrașe văzând cu ochii...

Venia des la noi cu băiatul pe brațe. Când începea să țipe, îl plimba prin casă, ca odinioară pe-ai mei, învăluindu-l în privirile nemărgenitei iubiri de mamă și îngânând acelaș :

— Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani...

Iubeau pe băiat și fetițele mele, îl smulgeau adeseori din brațele Salomicăi, îl plimbau, îl alintau și îi cântau :

— Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani...

Atunci ochii Salomicăi se umpleau de lacrimi.

— Vezi, nașă, — zicea preotesei, — cum îmi întorc împrumutul?

Când era băiatul de unsprezece luni, începu să tușească. Eu știam că acesta e începutul sfârșitului. O simțise asta și Salomica. De-aci încolo era pururi tristă, nici preoteasa, nici copiii mei n'o mai puteau face să zâmbească.

În dup'amiaza unei Sâmbete se nimerise la noi tocmai când preoteasa făcuse un cozonac : un fel de turtă dulce, care se topește în gura omului, — cum s'ar zice, — se mănâncă singură. Dete și băiatului o bucățică și băiatul o mănca cu lăcomie mare. Atunci pe fața Salomicăi se întipărise iar un zâmbet.

De-acum, Salomica aducea în toată săptămâna făină, zahăr și ouă, iar preoteasa făcea un cozonac mare, ca să aibă „puiul mamei“ pe-o săptămână încheiată.

Așa s'au scurs încă șase luni, iar „puiul mamei“ mânca cozonac, zâmbia și tușea. Salomica stăruia, că băiatul se face din zi în zi tot mai roșu. Avea dreptate uneori, era roșeața de-o clipă a omului ce nu mai are multe.

Însfârșit sosi și ziua ultimului cozonac.

Era pe la sfârșitul lui Maiu și când sosi Salomica cu băiatul, preoteasa tocmai tăia cozonacul în bucățele. Era un cozonac foarte reușit. Când îl văzu băiatul, se smulse dela sânul Salomicăi și își în-

tinse mâinile amândouă către preoteasă. Ii deteră o bucățică, iar copilul o duse la gură râzând.

Dar... îl năpădise de-odată o tusă grozavă, demi-se rupea inima când îl vedeam. Apoi un val de sânge îi năvăli pe gură și pe nări.

Salomica se făcuse albă, ca varul. Privea pe băiat cu ochii tulburi, iar după încetarea sângelui, când băiatul începu să geamă, ca trezită din vis s'apucă să-l sărute cu patimă. Apoi... se ridică și porni de-alungul odăii, stringându-l cu putere la sân:

— Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani!

Abia când, după câteva plimbări, s'aplecă să-și mai sărute odată odorul, a băgat de seamă, că ține în brațe un mic cadavru.

III.

Trei săptămâni a fost ca nebună. Cine-o vedea, mereu cu ochii plânși, cu privirea pierdută în zare, trebuia să se cutremure de mila ei și mă cutremuram și eu de câte ori o vedeam. Odată am aflat-o în cimitir, era tăvălită pe mormântul băiatului și suspina:

— Nani, nani,
Puiul mamei,
Nani, nani, nani!

— Salomică, — i-am zis, — nu-ți face chiar de cap! Ai bărbat, vrei să-l lași în văduvie? E bun Dumnezeu, o să-ți mai dea copii...

S'a ridicat, și-a șters ochii și mi-a răspuns cu jumătate glas:

— Așa-i, nașule, eu sunt o muiere nebună... Mi-e dus bărbatul de-acasă și am găsit prilej să fug la cimitir... De-acum n'o să mai viu... măcar că, vai, așa m'apucă uneori dorul să mă duc lângă „puiul mamei“, să-l trezesc, să-l încălzesc, să-l adorm și-apoi... iar să-l trezesc...

*

Dorul i-s'a împlinit încă în toamnă. Izbucnise în sat epidemia frigurilor spaniole și a fost și ea între primele jertfe. Au lărgit groapa băiatului, așa cum a lăsat ea cu limbă de moarte. Sicriul ei l'au așezat alături de-al băiatului. După așezarea sicriilor s'a auzit un mic sgîmot în fundul gropii. S'a surpat poate vre-o fășie de pământ în dreptul sicriilor, cum s'a întâmplat și alte-dăți. Femeile satului spuneau însă că s'a întors moarta în sicriu, ca să fie cu fața spre băiat și că în vremea când groparii astupau mormântul, printre bulgări străbătea un geamăt de copil, urmat de-un duios:

— Nani, nani,
Puiul mamei....

SEPTIMIU POPA

Nimic... nimic... nimic...

— Sau „marele expozeu“ al dlui Iuliu Maniu la București —

Mărturisim că așteptam fără nerăbdare, dar cu oarecare curiozitate, așa numita „descălecare“ a dlui Iuliu Maniu la București. Șeful celor o sută de regionaliști dela Cluj s'a apropiat totdeauna cu o deosebită băgare de seamă, am putea zice chiar cu o pronunțată teamă, de frământările politice ale vechiului Regat. Prevenitor și politicoș cu toată lumea, cu apucături unsuroase de neobosit dansator, d. Iuliu Maniu era totdeauna gata pentru toate „pertractările“ discrete, ocolea ciocnirile decisive în câmp deschis, răspunea atacurilor cari i-se aduceau, cu atitudini mirate de fecioară nevinovată și critica el însuși, când se punea câte-o palpitantă problemă de regulament, la Cameră, cu nesfârșite ocoluri, reticențe și menajamente, — câștigându-și astfel un netăgăduit renume de om rezervat și bine crescut. Proverbiala sa nehotărâre era perpetuu izvor de glume, mai ales pe scena teatrului „Cărăbuș“; dar, în definitiv, ea lăsa multor naivi speranța unei viitoare înțelegeri, și nu supăra pe nimeni prea tare.

Dar, într'o bună zi, d. Iuliu Maniu s'a decis să ia o... jumătate de hotărâre, și s'a prefăcut că fuzionează cu foștii partizani, rămași fără sprijin, ai regretatului Tache Ionescu. Președintele noului „partid național“ avea să treacă fostul hotărâre al teritoriului guvernat altădată de Consiliul dirigent, obligat să vorbească de data aceasta lămurit, așa cum se cuvine unui candidat de prim-ministru, răscolind probleme vaste, vânturând idei călăuzitoare, clădind soluții trainice. Ezitățile darului său oratoric, îndoieturile de șale ale cugetărilor sale politice, timiditatea rușinată a gesturilor sale, toate trebuiau să se evaporeze. D. Iuliu Maniu era așteptat de partizanii săi din vechiul Regat, cari se pregăteau să soarbă cuvintele sale de evanghelie, cu lăcomia unor ucenici însuflețiți.

Fostul președinte al Consiliului dirigent, care cucerea cu mângăieri atât de sfioase tribuna Parlamentului, de unde se rostogoleau frazele sale incolore, avea să vorbească acum în aceeași sală modestă de club, în care răsunaseră altădată cuvintele unor înaintași ca Tache Ionescu, Barbu Delavrancea și Nicolae Filipescu. Grea sarcină pentru bietul avocat dela Blaj! Tache Ionescu rostise acolo atâtea discursuri strălucite, în cari se înșirau într'o îndemănatecă înlănțuire, admirabile caracterizări a situațiilor și fericite limpeziri politice; Barbu Delavrancea încălzise, acolo, atâtea inimi și neîntrecutul său dar de a însufleți vorba românească, crease atâtea frumuseți literare; iar Nicolae Filipescu, această dârză figură reprezentativă a iubirei de neam, cristalizase, simplu și lapidar, atâtea adevăruri nestrămutate ale nădejdelor noastre naționale; — sarcina dlui Iuliu Maniu depășea obișnuitele sale „expozeu“ pe cari d. Marie din comitetul de-o sută le aplauda din răspuțeri, după două ceasuri de admirație plină de chinuri...

Așteptam, deci, cu oarecare curiozitate, cuvântarea-program a dlui Iuliu Maniu la București. Aflasem că mare parte din opinia publică

a vechiului Regat nu se lămurise încă asupra unei legende, care pe noi nu ne-a înșelat niciodată, și ne închipuiam iluziile cari se mai țeseau încă în jurul „evenimentului național“ trâmbițat de *Adevărul* dlui Iacob Rosenthal. — „Descalacă“ d. Iuliu Maniu „la București, ia să vedem ce are de spus d. Iuliu Maniu! In ceeace ne privește, n'aveam mari speranțe: știam că d. Iuliu Maniu n'are multe lucruri de spus. Eram curioși însă, cum avea să iasă din o încurcătură ca aceasta, cerebralitatea gloriosului descălăcător. Ne închipuiam că d. Iuliu Maniu s'a refugiat cel puțin pentru două săptămâni la Blaj, unde, în vasta sa sofragerie, — pentru că bibliotecă nu posedă, — s'a așezat temeinic să-și pregătească expozeul, răsfoind câteva volume din „Lexicon“ și studiind cu atenție câteva modele de discursuri celebre. Ce greutate mare, să îți o cuvântare-program? Câteva principii politice, pe cari le găsești în orice dicționar enciclopedic la litera *N.* (cuvântul: *naționalism*) și la litera *D* (cuvântul: *democrație*) — și câteva fraze răsunătoare ciupite dela Demostene sau dela Francisc Deak... Așteptam numai rezultatul acestei ingenioase operații de compilare.

Astăzi, curiozitatea noastră e satisfăcută. Nu însă și așteptările partizanilor dela București, asupra cărora discursul dlui Iuliu Maniu a revărsat o decepție, o deprimare și o consternare iremediabile. Niciodată, noul șef al partidului democrat n'a fost mai deșert, mai lung și mai plicticos. Frazele fugeau una după alta, banale, seci și goale, az'stența aștepta, aștepta, aștepta, oamenii se uitau, mirați, supărați, deserați, unii la alții, expozeul se desfășura înainte ca un film prost pe care-l vezi a zecea oară, și din vorbele îngăimate ale dlui Iuliu Maniu nu ășea nimic. Nici soluții politice, demne de Tache Ionescu, de oarece d. Iuliu Maniu e. prea prudent pentru a îndrăzni să-și taie un drum de luptă. Nici frumuseți de formă, pentru că, vai! d. Iuliu Maniu n'are talentul lui Barbu Delavrancea. Nici adevăruri călăuzitoare pentru conștiința națională, pentru că d. Iuliu Maniu simte mult, mult mai puțin românește de cum simțea Nicolae Filipescu...

Atunci, ce? Nimic, nimic, nimic!... Un nimic atât de categoric, încât chiar dacă am vrea să luăm în serios actul politic săvârșit la București deunăzi, și am încerca să răspundem principiilor, argumentelor sau părerilor dlui Iuliu Maniu, n'am puteau-o face, cu toată bunăvoința, pentru că dsa n'a expus niciun argument și n'a susținut nici-o părere. Gândirea politică a dlui Iuliu Maniu s'a rezumat în geniala formulă a doctrinei sale de guvernământ care este, — țineți-vă firea, iubiți cetitori! — *solidaritatea națională și dreptatea socială*. O arie răsunată, pe care glasul pușintel al dlui Iuliu Maniu n'o cântă cel puțin cu unele variații inteligente.

Dar, ca să nu ne învinuiți de judecată pătimășe, luați și frunzăriți interminabila proză. Arătați-ne o singură frază fericită, o singură idee care să nu circule, zilnic, prin toate colțurile de stradă. O singură imagine, o singură cugetare... Nimic... nimic... nimic...

— *Lupta* cu expozeul dlui Iuliu Maniu!

— Să vă trăiască!

IOAN BALINT

Europa reacționară

Cine ar fi încercat, a doua zi după război, să facă profeția epocii de reacțiune care avea să urmeze atât de curând, ar fi fost, fără îndoială considerat ca profet mincinos față cu așa zisa „cascadă a tronurilor“ și terminând cu anarhia cea mai complectă, sub forma bolșevismului comunist.

Și totuși profeții aceia ar fi avut dreptate. Europa suferise mult, și sângele vărsat cu atâta dărnicie cât și sărăcia imensă care avea să urmeze războiului, desorientaseră o clipă sufletele și mințile oamenilor și popoarelor. Suferința și lipsa sunt sfetnici răi, și cine judecă prin prisma adversităților momentului, judecă totdeauna fără obiectivitate și fără mult adevăr.

Popoarele au judecat astfel pe conducătorii lor din ajunul și din ceasul războiului cu nespus de multă severitate. Înaintea lor se proiecta numai ruina economică care amenința toate statele, adunând în fața aceleiași primejdii atât pe învingători cât și pe învinși. Cauzele adânci ale unor asemenea fenomene sociale și economice, oamenii ori nu le înțelegeau ori nu le căutau. Rezultatele imediate însă, perceptibile tuturor, și cari tindeau în aparență a diferenția mereu mai mult, pe cei bogați, pe capitaliștii cărora războiul le profitase, de cei săraci, de proletariatul care suferise și care suferea încă, erau la rândul lor cauza firească a unei stări de lucruri specifică momentelor de mare criză morală.

Orice formulă de nouă organizare socială putea apare deci ca mântuitoare; în orice tendință de nivelare a organizmului social, cu forța chiar, oamenii începeau să caute garanția viitorului. Era mult adevăr și multă dreptate în revendicările tuturor acestor nefavorizați ai soartei. Cauza lor putea și trebuia să însuflețească orice inimă generoasă și orice minte pătrunsă de adevăratul interes social.

Cum se întâmplă mai totdeauna, s'a întâmplat însă și cu mișcarea, să-i zicem proletară, de după războiu. Ea a fost exploatată de ariviști și

demagogi, cari făcând o trambulină din nevoile și lipsurile celor mulți, propovăduiau o revoluție, care făgăduia toate bunurile și toate fericirile.

Europa a trecut printr'o grea criză, care a dus-o la un pas de ruina cea mare. Având la Răsărit haosul revoluției ruse, de care orice zid nu o putea izola îndeajuns, și în interiorul ei sămânța anarhiei, aruncată cu atâta dărnicie pe ogorul roditor al unor suflete bolnave, a lipsit puțin ca vasul suferințelor să nu se reverse și să nu prefacă totul, dela oceanul Atlantic la munții Urali, „într'o apă și un pământ“. Simptomele desagregării sociale se și iviseră în statele cele mai civilizate. Incercările de comunizare a uzinelor și fabricelor din Italia, reelegerea la Paris în unanimitate aproape a unor comuniști osândiți pentru înaltă trădare, mișcările spartakiste din Germania, nu au fost decât epizoduri ale uriașei frământări care a sbuciumat lumea veche.

Nu trebuie să privim pentru aceasta la acțiunea popoarelor lipsite de educație politică, și cari acceptă și aclamă pe oricare stăpân îl impune forța sa sau forța împrejurărilor. Nu pilda Greciei, care osândește la moarte pe oamenii readuși în puterea unui plebiscit unic în istoria lumii, și care aclamă azi pe „tiranul“ izgonit ieri, interesează pe acei cari vor să tragă concluzii definitive.

Spre apus se desemnează adevăratele caracteristice ale momentului politic pe care îl trăim. Acolo, putem vedea cum în Italia azi toți sunt reacționari. Nu înțeleg prin aceasta că numai forța sau teama ce inspiră guvernul lui Mussolini strâng în jurul lui sufragiile poporului. În Italia, aceasta nu este cu puțință, căci excesele chiar când sunt, nu pot să îngenunchieze mult timp o opinie publică conștientă. Fenomenul straniu e însă că forța a impus, a plăcut, mai mult chiar, a stârnit admirație. Poporul italian e mândru azi de această uriașă mișcare fascistă, care l-a cucerit și supus întâiu pe el însuși, pentruca apoi să cucerească un loc cât mai vrednic țării, în afara hotarelor ei. Numai cine a cunoscut Italia în anii de criză prin care a trecut, poate cuprinde cât de mare e prefacerea morală, căreia s'a înclinat poporul ei. În țara aceasta unde pe zidurile căzărnilor se găseau inscripții în onoarea dictatorilor Rusiei, scrise fără îndoială de soldații regelui, și unde greva era o armă aproape legală, iar sabotajul un obicei intrat în sânge, astăzi proletariatul îmbracă cămașa neagră, simbol militar al unei națiuni armate, iar intelectualii subscriu nesiliți aproape, la un regim de dictatură.

Nu trebuie să credem că oamenii mișcării celei noi sunt de o calitate mult superioară celorlalți oameni politici, sau că doctrina lor perfectă a căpătat sufragiul bine cugetat al maselor. Oamenii sunt aceiași, poate mai puțin pregătiți și cu mai puțină experiență. Mussolini este, de sigur, inferior unui Giolitti, unui Orlando, sau unui Nitti. El nu are ca aceștia nici cultura vastă, nici priceperea născută și învățată a treburilor statului. Mussolini e însă numai un port-drapel al unei credințe născută tocmai pentru a fi opusă demagogiei biruitoare. Doctrina fascismului, e deasemenea foarte laconică, și am putea spune că nu este în adevărul ei o doctrină, acea care enunță simple formule ca „ordine, autoritate, naționalism, economie“...

Ce a fost și ce este atunci fascismul italian?

În marele dezechilibru moral în care se găsea poporul italian, după desamăgirea păcii, care nu i-a îmbunătățit imediat situația sa, cu toate jertfele războiului, el a avut o nouă și puternică desamăgire față de oamenii cari l-au cărmuit. A doua desamăgire e însă totdeauna mai dureroasă. Tot așa și poporul italian, când s'a văzut înșelat mai crud decât întâia oară, mințit, vândut aproape, de demagogii cari vroiau o nouă ordine a lucrurilor în care nu s'ar fi schimbat nimic alta decât stăpânii, s'a găsit după patru ani dela război, mai desorientat decât a doua zi după armistițiu. El a înțeles atunci că era aproape să piardă totul, și reculegându-se a căutat prima lumină ce i-a eșit în cale.

Lumina acea de astădată numai venea dela „Răsărit”. În ceata îndoelii a strălucit însă fascismul, îmbrăcat în tricolor și aclamând Italia biruitoare. Victoria era singurul lucru real, și pe acela revoluția vruse să-l smulgă. Atunci toți s'au strâns în jurul „Victoriei”. La început poate, poporul s'a lăsat sedus, cucerit, luat de vârtejul torentului care se revărsa. Mingea de zăpadă însă în rostogolirea ei, devenea mereu mai mare, până la a cuprinde un munte uriaș, care s'a ridicat deasupra bătrânului Capitoliu. Și astfel, Roma a văzut muncitori cu cocarda roșie la piept, comuniști convinși în ajun, aclamând triumful trupelor fasciste...

Fascismul a cucerit însă și parlament și intelectuali. E interesant faptul că Nitti marele adversar al oricărei idei conservatoare, omul veșnicilor formule transacționale, a trimis lui Mussolini răspuns, că nu are nimic împotriva lui și a operei sale.

Și-a schimbat oare Nitti ideile politice? De sigur că nu. Finul intelectual care e profesorul dela Neapoli, și cari azi scrie „Decadența Europei” nu se poate asocia la acea mișcare brutală, care este fascismul. El însă o justifică, mai mult chiar, poate se bucură în sinea lui de înfăptuirea ei. Italia era pe marginea prăpastiei, și transacțiile nu reușiseră la nimic: Să vie atunci valul care stârpește orice rădăcină a unei disoluții sociale, și apoi să se treacă la desăvârșirea operei de democratizare, începută în timpul războiului. Dacă drumul la o adevărată și rodnică viață democratică trebuie să treacă prin provizoratul unei dictaturi, ei bine, vie și dictatura...

De sigur, că așa au judecat și Orlando, și Nitti și de Nicola și Don Sturzo și Giolitti, cel care și din alte motive s'a bucurat de capitularea Camerei, atunci când nu s'a opus împotriva noului guvern. Toți primesc deci noua stare de lucruri și așteaptă roadele ei. Cari vor fi ele?

Germania prezintă un aspect curios al acestei transformări morale a poporului. Acolo reacțiunea și-a ales un centru, pe care l-a cucerit, și de unde, încetul cu încetul caută a se întinde peste tot. În țara metodei, nu se putea ca o asemenea evoluție să nu se săvârșească cu sistem și cu un program bine stabilit. Și astfel Bavaria a devenit nucleul naționalist și conservator în jurul căruia trebuie să se închege mâine tot zbuciumul germanizmului spre o revanșă pe care o visează toți.

Münchenul e centrul de unde pornesc azi toate directivele și de unde acțiunea este condusă; Nurenbergul este al doilea sediu al fascismului bavarez.

În Bavaria și-a luat reședința generalul Ludendorff, cel care nu vrea să recunoască că Reichul a fost învins prin forța armelor, considerând că defecțiunea internă a prăbușit rezistența imperiului. Și tot în Bavaria a apărut acel Escherich, care cu „Orghes“-ul a încercat prima înghițire militară în vederea luptei ce va veni. Și tot în Bavaria, Hitler, un fost lipitor de afișe, se străduiește să întrupeze un Mussolini teuton. — Și tot de acolo, clandestina societate „Consul“ își împarte ordinele ei, din cari multe iau înțelesul unor adevărate condamnări la moarte.

De câte ori însă guvernul dela Berlin a vrut să reacționeze, el a găsit frontiera Bavariei închisă, München-ul a rostit totdeauna un energetic și definitiv: „non possumus“. Când după asasinatul lui Rathenau, Reichstagul votă acea lege de „apărare a republicei“, care părea ultima armă a democrației germane amenințate de teroarea organizațiilor reacționare, guvernul bavarez, fără să șovăiască, a refuzat categoric aplicarea legii în cuprinsul fostului regat. Din ceasul acela s'a consfințit existența unui stat în stat, a unei Bavariei conservatoare și monarhiste, independentă aproape, în interiorul Reichului republican și cu tendințe socialiste.

În Bavaria aceasta înarmată și în care toți lucrează în mod concordant pentru pregătirea unui război pe care militarismul german îl dorește cu patimă, guvernul privește cu bună voință întreaga operă de organizare care se înghițebează sub ochii săi. Berlinul este aproape paralizat, și nu poate decât să ia act de declarațiuni ca acelea ale șefului noului guvern bavarez, Knilling, fost ministru al Regelui, care nu se sfiește a spune că „Bavaria nu caută lupta cu Berlinul, dar dacă Berlinul o caută, Bavaria se va apăra“.

E poate, și în fenomenul acesta, o simplă repetiție a istoriei, cu mici schimbări de roluri. Prusia militaristă care eri a cristalizat unitatea forței germane, în jurul tronului Hohenzollernilor, este obosită și dezorientată. Memoriile Kaizerului, căsătoria sa și toată acțiunea exilatului dela Dom, au îndepărtat orice simpatii pentru dinastia dela Postdam. Hohenzollernii germani au încheiat definitiv cariera lor, și piatra mormântului s'a așezat pe istoria domniei lor. Prusia azi nu mai are dinastie.

La München însă principii sunt sărbătoriți și iubiți. În jurul lor se strâng privirile și nădejdiile partizanilor învierii patriei. Kronprinzul Ruprecht trece la sărbători trupele în revistă, iar guvernul Bavariei respectă toate privilegiile dinastiei naționale.

Și astfel la München, coroana „Wittelsbach“-ilor își păstrează vechea strălucire, și totul concordă în a ne convinge, că acolo e un simplu interregnum republican, menit a ceda locul, ca cel mai natural lucru pe lume, regelui legitim, atunci când va suna ceasul.

Se vor opri însă, regii Bavariei, în ceasul acela la München? Nu vor trece, ei oare frontiera micului stat spre a lua succesiunea unui

imperiu, care este și rămâne monarhist, dar care deocamdată nu are o dinastie?

Este aci o mare problemă a viitorului. La Mûnich se pregătește Germania de mâine, în încordarea fascistă de azi. Reacțiunea a cucerit Bavaria. Va cucerii ea oare tot Reichul, și va reuși ea să fărâmițeze tratatul din Versailles? Franța se teme de această amenințare, și, de sigur, are dreptate. Văzută în această lumină, tot republica dela Paris, e azi statul cel mai sincer democratic și mai pacific dintre toate țările Europei.

Și astfel trăim epoca reacțiunii. La Roma a biruit Mussolini; în Bavaria, fasciștii lui Hitler, și foștii soldați ai lui Ludendorff pun piatră după piatră la edificiul Germaniei monarhiste; la Angora militarizmul musulman biruește, dictează învinșilor, și sfărâmă tratatele învingătorilor; la Londra un guvern conservator schimbă fundamental politica britanică; la Buda-Pesta și la Atena armata imprimă un caracter dictatorial guvernării politice. . . .

Peste tot revoluția e învinsă, și elemente ultra conservatoare iau puterea. Dela Roma pornește cuvântul cel nou: „a venit ceasul când puterea să o aibă pușini, dar buni. Vrem statul cârmuit de o minoritate de elită“.

Este, de sigur, o fază nouă a evoluției europene. Avem datoria însă, ca să o primim cu resemnare și fără entuziasm. Ea va avea de sigur părțile ei bune, dar le va avea și pe cele rele, căci extremele ori care ar fi ele, păcătuiesc.

Sfortarea tuturor trebuie să tindă spre drumul de mijloc, spre progresul cel adevărat. Și oricât de justificată sau de necesară ar fi uneori reacțiunea, ea nu poate fi niciodată o armă de progres:

„Il faut la subir, mais pas la désirer....“

VINTILĂ PETALA

Portrete

— Fruntașul —

*Impetuosul deputat
Azi nu mai e în Parlament.
Și vă spun drept, mare păcat :
Sbiera cu foarte mult talent...
Doar' câteodată, un coleg
Scurta frumosul lui avânt
Și-i reteza efectu 'ntreg ;
Căci, pe când el cerea pământ
Pe seama bietului norod,
Ii tot spunea stăruitor :
— „Sunt patru slujnici moarte'n pod
Și-o ordonanță 'n coridor !”*

*Mai ieri striga pela 'ntruniri
Insuflețind pe-alegători
Geloși pe el, infamil sbiri
L'au arestat de șapte ori,
L'au combătut înviersunat
In chipul cel mai nepermis,
O urnă, noaptea, i-au furat
Și în alegeri l'au ucis !
Dar marele agitator,
Tot... s'a ales, pe lângă Bod,
Cu-o ordonanță 'n coridor
Și patru slujnici moarte 'n pod.*

*In urmă, a descălecat
Cu trenul domnului Maniu
Și chiar din gară i-a fost dat
Lui Honigman un „interview“.
Pe podul Mogoșoăiei, rar,
Pășește 'n cet, cu ochiul trist :
N'are nici gradul de căprâr
In slujba clubului tachist !
Probleme grele deci îl rod
Cu chinul ne'ntrerupt al lor :
Sunt patru slujnici moarte'n pod
Și-o ordonanță 'n coridor.*

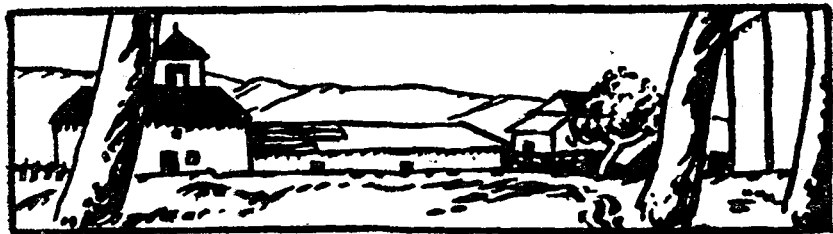
*E un bărbat foarte citit
Și-adesea este consultat.
Fiindcă-i foarte instruit,
Chiar la instrucție-a fost citat.
Măcar că-i medic de spital,
Lui îi procură bucurii
Și studiul dreptului penal;
Deci, vizitându-l într'o zi
Amicul lui, — un procuror, —
Găsi, zăcând cam incomod,
O ordonanță 'n coridor
Și patru slujnici moarte'n pod...*

*O, după ce vom fi murit,
— Căci d'asta nu te poți scăpa —
In urma noastră, negreșit,
Toți vom lăsa câte ceva:
Tu lași o spuză de copii
(Trei legitimi și doi din flori)
Eu, douăzeci de poezii
Și-un regiment de creditori...
Dar el, ce lasă drept isvod
Neînfricatul elector?
— Sunt patru slujnici moarte'n pod
Și-o ordonanță 'n coridor...*

**GIACCOMUZZI BOMBARDELLA
LOMBROSO**

*Alegător în Porumbacut de jos, la firma
Feltrinelli & comp.*

Primirea dlui Maniu la București

Sau: cum a avut loc „descălecarea“.

Suntem nevoiți să punem din nou la punct exuberanțele stilistice ale ziarelor bucureștene de sub patronagiul dlor Honigman și Rosenthal.

Ne vom abate deci pentru astăzi de la gândul ca ne-am propus de a urmări desfășurarea ultimelor evenimente politice interne, și vom încerca să informăm cum se cuvine, — în special pe cetitorii ardeleni ai acestei reviste, — asupra felului în care s'a produs evenimentul descălecării dlui Maniu în Capitală, precum și asupra modului cum dsa a fost primit de către bucureșteni. Se înțelege de la sine că ne simțim obligați să facem aceasta, nu numai față de chipul, cu desăvârșire fals și exagerat, în care ziarele d-lor Rosenthal și Honigman au prezentat faptul, minșind opinia publică din vechiul Regat și mai cu seamă pe cea din Ardeal, prea puțin cunoscătoare a stărilor de lucruri de la noi, — dar și de respectul pe care fiecare dintre noi, care ține un condei în mână, trebuie să-l aibă pentru adevăr și pentru istorie. Căci s'a spus doară că, binevoind să descindă la București, d. Maniu pecetluiește în acest chip unul din cele momente istorice, etc.

Știind că exagerează, și știind că

falsifică, ziarele d-lor Honigman și Rosenthal, au prezentat faptul brut al „descălecării“ într'o lumină alta de cât aceea în care l-au văzut cu proprii lor ochi toți câți au fost de față, — inclusiv reporterii amintitelor gazete. Pentruce au făcut aceasta, ziarele în chestiune, nu mai e nevoie s'o spunem. E destul că ardelenii au fost încă odată minși asupra felului, în care opinia publică a vechiului Regat privește fuziunea dlui Maniu cu taciștii, și că datoria noastră este să scoatem pe compatrioții de peste Munți, din rătăcirea în care i-a aruncat o presă incorectă. Ce va voi să creadă și să facă apoi fiecare, — nu ne interesează. Dar înainte de orice, toată lumea trebuie să cunoască adevărul.

Prin urmare: nu este exact că dl Maniu ar fi fost primit în gara de Nord din București, de o mulțime imensă de cetățeni, de mai multe mii de oameni, cum afirmă numitele ziare, și că entuziasmul acestora pentru descălecare și pentru descălecător atinsese culmi neînchipuite.

Am fost de față la sosirea d-lui Maniu, — și cu noi și alți ziaristi, — și am văzut, pipăindu-ne mereu, ca să nu mai încapă nici-o indoială asupra

faptului că eram perfect treji, — că cele câteva mii de oameni cari în-cadraseră peronul și curtea gării, nu se socoteau în realitate de cât la vre-o trei sute de inși — citiți bine: *trei sute!* — printre cari foarte, foarte, foarte mulți agenți plătiți, aduși acolo prin oficiul electoral, bine dresat din ajun al d-lui Grigore Filipescu.

Aceștia au scos din piepturile lor voinicești de perfecți mercenari, uralele de cari s'au entuziasmat dnii Rosenthal și Honigman, și pe cari, la rândul lor, le-au transmis Ardealului, prin lentila măritoare, a ziarelor „Adevărul”, „Dimineața” și „Lupta”. Acestea au consacrat, prin chiotele scoase la poruncă, și bezelele adresate feciorelnicului-șef, atât de timid în postura sa de legendar descălecător, actul eternei — o sperăm, cel puțin, — îmbrățișeri Maniu-Cantacuzino. Și tot aceștia au format cortegiul triumfal care, în privirile uimite de atâta inconștientă, ale bucureștenilor, a dus pe d. Maniu, dela gară la cămăruța austerului hotel în care s'a retras.

De altfel, ca să nu se creadă că suntem cumva și noi interesați să înfățișem faptele în altă lumină decât cea adevărată, rugăm pe ceice se îndoesc de spusele noastre, să-și reamintească de cele ce s'au scris în „Neamul Românesc” cu și despre prielejul sosirii d-lui Maniu în Capitală. Nu se va putea spune că și d. Iorga denăturează faptele.

Ei bine, ziarul șefului partidului naționalist-democrat precizează că numărul participanților la primirea d-lui Maniu nu trecea de trei sute și că entuziasmul celor prezenți nu putea fi, într'adevăr, întrecut, decât de lipsa lor de sinceritate.

* * *

Dar nu numai atât: pecetluirea fu-ziunii, — care a nemulțumit pe mulți vechi takisti, — prin sosirea dlui Maniu

la București și ședința solemnă dela clubul Vanicu, a dat ocaziunea unora din aceștia să o arate deschis. Astfel, atât dela ședința ținută la club cât și dela banchet, s'au abținut o seamă de fruntași, cu toate că se puseseră pe lângă ei mari stăruințe să nu se dedea acum la începutul închegării noului partid, la manifestațiuni de acestea cari ar avea un profund răsunset în opinia publică. Printre cei absenți, notăm pe dnii: dr. Toma Ionescu, (despre care d. Cămărășescu a zis că e bolnav, dar care a fost văzut în timpul banchetului plimbându-se pe stradă), dr. Dimitrie Ionescu, dr. Dimitrie Manolescu, dr. Amza Jianu, dr. Gheorghiu și dr. Mezincescu, toți profesori universitari, I. G. Peucescu, unul din cei mai distinși publiciști și intelectuali ai fostei grupări takiste, Iancovici, fost secretar general și trimis al României la Liga Națiunilor, N. R. Căpităneanu, fost secretar general și unul din intimii lui Take Ionescu, etc.

După cum se vede, s'au abținut dela sărbătorirea fuziunii, pe care n'o aprobă, tocmai cei mai de seamă stâlpi ai partidului conservator-democrat: intelectualii, căci absenții sunt profesori universitari, publiciști și oameni de cultură, fără a mai adăugi că ei sunt, în același timp, și elementele cele mai curate ale fostei grupări takiste.

În Capitală se mai vorbește însă că rezerva aceasta se va traduce în curând printr'o definitivă ruptură a democrațiilor de trunchiul partidului. Dar așa sau altfel, este interesant totuși de înregistrat fenomenele pe cari ciudata împreunare l-a putut produce chiar în primele zile ale săvârșirii ei.

* * *

N'a lipsit nici partea comică a festivității. Să v'o notez aci în câteva cuvinte:

După banchetul oferit în cinstea

noului șef, la care abundau ca în bunele vremuri de odinioară ale celor trei colegii, toți agenții electorali rămași fără căpătâi, comesenii s'au fotografiat în grup, pentru o mai neuitată și prețioasă amintire.

Imaginea aceasta, trasă apoi în sute de exemplare, și răspândită pe la suburbiile și satele într'un scop ale cărui foloase se vor vedea la alegeri, a circulat în ultimul timp și prin cluburile, cafenelele și redacțiile bucureștene, spre delectarea „regățenilor“ de spirit și indignarea românilor de bun simț. Căci s'a putut vedea acolo, înapoia figurii puțin cam perplexă și ambiguă, a dlui Maniu, așezată într'o poză de adevărat protector și grav binecuvântător, mutra unui cunoscut samsar și agent electoral takist, prepus inginer și fost client al unui celebru ospel bucureștean de corecțiune...

* * *

Dar toate acestea n'ar fi fost atât de grave, dacă d. Maniu n'ar fi făcut imprudența să se manifesteze printr'un așa zis, discurs. Presupunem că toate încercările, toate subterfugiile, proprii d-sale și educației d-sale romano-catolice, de a se salva dela acest dezastru la care știa sigur că merge, dat fiind talentul oratoric cu care e înzestrat de natură, au fost sforțări zadarnice fiindcă nu ne vine să credem că d. Maniu s'a urcat la tribună cu con-

știința limpede că-i va cuceri pe „regățeni“. În tot cazul, rău a făcut d. Maniu că s'a decis să vorbească, rău a făcut că nu s'a inbolnăvit subit, că înainte de a spune primul cuvânt, în fine, n'a fost apucat de un atac violent de nehotărâre care l-ar fi salvat, de bună seamă, dela ridicol și dela un apropiat deces politic.

Nu vă voi putea descri niciodată impresia detestabilă, decepțiunea grozavă și descurajarea definitivă, care cuprinseseră pe „regățeni“ la auzul cuvântării, mai mult morfolite de cât rostite, a dlui Maniu!

Bieții oameni cari abia așteptau pe noul șef, ca în cuvinte respicate și definitive, să fixeze noile linii de conduită ale partidului, și poziția sa în concertul celorlalte grupări politice de guvernământ, și în mijlocul circumstanțelor prezente... Decepțiunea fu așa de mare, încât nimeni n'avu curajul să și-o mărturisească mai corect și mai elocvent decât printr'o tăcere apă-sătoare. Iar când d. Maniu sfârși, toți înțeleseseră că dsa a virat definitiv spre malurile conservatismului românesc și trebuie să notăm că unii se bucură să vadă în aceasta cel puțin o atitudine sinceră, — atâta, firește, cât poate fi sinceră la un om ca d. Maniu.

Așa avu loc „descălecarea“.

București 19 Decembrie.

I. J. R.

INSEMNĂRI

Un amic rău informat. Suntem dintre acei care-am apreciat întotdeauna rolul important al propagandei pentru cauza noastră în străinătate și care, deci, am urmărit cu un sentiment de vie grațitudine activitatea publicistică a tuturor intelectualilor din Occident opriți o clipă la durerile noastre. Cu mult interes și cu-o specială simpatie am înregistrat la toate ocaziile scrisul distinsului publicist englez *J. R. W. Seton-Watson*, (*Scotus Viator*), care de aproape două decenii a fost atras de chestiunile de naționalitate din fosta Austro-Ungarie. Preocupat mai întâi de soarta slavilor din monarhia de ieri, eminentul istoriograf și fin analist a desfășurat o operă îndelungă de cercetare laborioasă. A publicat o valoroasă lucrare de istorie asupra poporului slovac, a lămurit într'un volum anomaliile sistemului electoral din Ungaria și prin cartea sa „Problema rasei din Austro--Ungaria” a devenit unul din marii dărimători ai imperiului Habsburgilor în opinia publică din Engiltera. În cursul războiului, cu deosebire la revista sa „New-Europe”, a tratat în mod metodic necesitatea înființării de state naționale pe ruinele regimului prăbușit. *D. Seton-Watson*, a vizitat în mai multe rânduri țara

noastră, este un sincer susținător al României, unde are și mulți amici personali printre cari și scriitorul acestor rânduri.

Astfel fiind lucrurile, noi am cetit totdeauna cu interes paginile lui *Scotus Viator*, căruia parlamentul trecut într'o ședință mișcătoare i-a exprimat mulțumirile sale. Tocmai această prietenie nefăjărită ce-i păstrăm ne îndeamnă să-i arătăm, că în timpul din urmă este greșit și unilateral informat asupra stărilor de-aici. Știm limpede și ni s'a confirmat din partea mai multor prieteni dela Londra izvorul recentelor sale inspirații, — pe care la nevoie îl putem arăta și comenta în coloanele acestei reviste. Ne credem datorii deocamdată a-i împărtăși amicului nostru că o serie de fapte i-s'au relatat în mod cu totul fals, primejduind obiectivitatea articolelor sale de pînă acum. Cînd facem aceste constatări de dragul adevărului, *J. R. W. Seton-Watson* care cunoaște trecutul nostru, de sigur își va da seama că dela început nu vrem să apărăm sistemul de guvernare al partidului liberal, pe care l-am combătut în permanență, fără a avea pînă astăzi pe conștiință nici o „pertractare” cu actualii deținători ai puterii la noi...

Și-acum să urmeze rectificările.

„D. Seton-Watson în articolul său din *Times* (6 Dec.), despre stările din România, susține pe urma informato-riilor din Cluj care-i trimit jalbă la Lon-dra, că „*exista în adevăr primejdia, că politica de abținere dela încoronare a partidului național să fi putut aprinde sentimente anti-dinastice în masele po-porului*” și că numai *manifestul* d-lui Maniu a „*înlăturat această primejdie*”. Opinia publică din toată țara care știe cum s'au petrecut lucrurile, care cu-noaște bietul manifest utilizat în Ca-mera dela Budapesta și ecoul dela noi, societatea noastră întreagă care a fost stăpinită de curatele emoții ale încoronării, primește, — nu vă supă-rați iubite dle Seton-Watson, — cu un zîmbet indulgent aceste imprecățiuni și regretă din inimă că n'ați fost la Alba-Iulia, ca să înregistrați cu ones-titatea dv. dela nord entuziasmul una-nim al țării.

O regretabilă eclipsă a realității s'a strecurat mai departe în articolul din *Times*, cînd vorbind de disolvarea *Con-siliului dirigent* se scriu următoarele rînduri hazlii: — „*Angajamentul sâr-bătoresc a fost violat cînd în primăvara anului 1920, guvernul Averescu prin-tr'un decret-lege unilateral a disolvat Consiliul dirigent. Transilvania s'a sup-us anevoie acestei dispoziții*”... Toată lumea la noi știe că disolvarea acestui consiliu de pie memorie a fost hotărîtă de zdrobitoarea majoritate a clubului parlamentar de către însuși partidul național sub presiunea oprobiului pu-blic. Cit despre „supunerea” grea a Ardealului pe urma desființării răpo-satului sinedriu dela Cluj, — cu ale cărei amintiri nu dorim să întreținem Occidentul, nefiind rușinea noastră de-aici un norocos articol de export, — e destul să-i arătăm distinsului scriitor că guvernul Averescu a fost aplaudat de Ardealul întreg și că tocmai acest

act i-a fost platforma electorală pen-tru o campanie ușoară și fericită...

Cît privește alegerile din urmă pe cari d. Seton-Watson le critică cu drept cuvînt, invocând volniciile și fraudele, d-sa greșește susținînd că minoritatea săsească a fost împiedecată să fie re-prezentată în Parlament în mod echi-tabil, cînd știm cu toții că Sașii au fost în pact cu actualul guvern și că au în Camera 5 deputați, cifra corăs-punzătoare stării lor numerice. Nedrep-tățirea elementului unguresc o recu-noaștem, fiindcă listele electorale de pe vremea Consiliului dirigent n'au fost modificate și astfel nesocotirea de-atunci a rămas și pe mai departe...

Aceste rînduri ne-am crezut în drept a le scrie în pripă pentru a pune lu-crurile la punct și pentru a atrage atenția amicului nostru că la Cluj diferă maniera onestității de gîndire de concepția anglo-saxonă, diferență, care dacă nu e ținută în seamă, amicul nostru se poate expune la serioase desagremente.

Transmitem și cu această ocazie d-lui Seton-Watson toate simpatiile noastre.

Un milion, și încă un rest de vreo două sute de mii, reprezintă suma in-ghițită de satisfacerea unui capriciu al guvernului actual, care a înlăturat dela direcția Operei din București pe d. Sc. Cocorăscu, pentru a face loc dlui G. Georgescu. Fostul director al Operei, care avea un contract în toată regula cu ministerul Cultelor, a dat în jude-cată statul și a câștigat procesul, obți-nînd despăgubirea de mai sus. Acestea sunt, cum s'ar zice, — *economii* dlui Vintilă Brătianu...

Partea cea mai interesantă este însă că, de cînd d. Sc. Cocorăscu nu mai e în fruntea Operei din București, sălile acesteia sunt mai totdeauna goale, și bilanțul se va încheia, nu cu un exce-

dent ca anul trecut, ci cu un simțitor deficit. Cece însemnează că oamenii partidului liberal nu sunt numai niște mari crufători ai banului public, ci și admirabili administratori ai instituțiilor pe cari sunt chemați să le conducă.

Vorba e că milionul dlui Sc. Cocorăscu nu-l va plăti ministrul Banu dela Culte, ci bietul ban al cetățenilor, absolut nevinovați în această chestiune!

Vine, nu vine... a venit! — Pașnicii cetățeni ai Capitalei au trăit, săptămăna trecută, câteva momente de zguduitoare emoție, susținute prin nesfârșitele bătăi din tobă ale dlui Iacob Rosenthal, acest excelent „tambur-major“ al partidului național în vechiul Regat. Tot la două-trei zile, cei patru sute de mii de locuitori ai Bucureștilor se transportau la gară, împinși de apelurile patriotice ale ziarului *Adevărul*, ca să primească în triumf pe d. Iuliu Maniu, care însă potrivit bunului său obicei, își tot amăna plecarea, și nu mai venea. Pela fiecare colț de stradă, oameni necunoscuți își vorbeau, cuprinși de o subită frăție generală: — „Vine? Nu vine?“... Era o fierbere fără răgaz, o frământare unanimă.

Insfârșit, acum câteva zile, — se zice, — d. Maniu a descins triumfător pe peronul gărei de Nord. D. Derussy a ținut o cuvântare într'o românească aproximativă, o domnișoară i-a oferit un buchet de flori, iar lacheii „prințului“ Cantacuzino, veniți intru întâmpinarea noului șef, au strigat cât au putut: — „Trăiască părintele democrației române!“

Insfârșit, a scăpat și Capitala din cleștele acestei enervări prelungite: — „Vine? Nu vine?“ D. Maniu a venit, a surăs grațios, s'a îndreptat tactios spre hotel... și lucrurile au reintrat în făgașul obișnuit. Bine că s'a isprăvit și cu „descălecarea!“...

Foarte corect. — Ziarul *Keleti Ujság* ne anunță că a făcut proces de presă *Țărei Noastre*, — adică mai bine zis dlui Keresztury, autorul articolului „Moartea presei democratice maghiare“, publicat în paginile acestei reviste. Procedeu e foarte normal. În fața justiției, acuzația adusă sus-numitului ziar, cum că a fost cumpărat de întreprinderea „Atheneum“ din Budapesta, se va lămurii pe deplin. Noi, cari nu suntem datori să știm cum îl categorisesc unii dintre confracții săi pe dl Keresztury, am înregistrat grava deștinuire a acestuia lăsând delă început răspunderea pe seama colaboratorului nostru ocazional, în bună credința căruia nu aveam pentru ce să nu credem.

Așteptăm deci procesul, numai să se țină *Keleti Ujság* de vorbă!

Rubrica minciunilor. Trebuie să constatăm că nu mai priddim cu desmințirea tuturor minciunilor cari mișună în ziarele Rosenthalilor și Honigmanilor dela București, și pe cari acești nobili protectori ai Ardealului le reped asupra dlui Octavian Goga. *Lupta* scrie, de pildă, că d. Octavian Goga, intrând în „tratative“ cu d. Ion I. Brătianu a „aranjat în acest scop o scurtă călătorie cu primul ministru“, cu prilejul înmormântării părintelui Lucaci. (Probabil și moartea atât de regretată a marelui luptător, tot d. Goga... a aranjat-o) *Adevărul* pe de altă parte, zice că d. Octavian Goga „se oferise“ să candideze la Baia-Mare, dar n'a mai candidat pentru că d. Teofil Dragoș n'a renunțat la candidatura sa. Minciuni, minciuni, minciuni...

Ar trebui poate să înființăm o rubrică specială a minciunilor; păcat că n'avem destul spațiu, nu apărem decât în 32 de pagini...